

ביאור הדף מסכת מנחות דף ד'

אומרת הגמרא שבמחשבה שפשוט לרבה בדעת רבי שמעון שאינה פוסלת את הקרבן ולרבה שהיא פוסלת את הקרבן הסתפק קב הושעיא האם היא פוסלת את הקרבן או לא.

שהסתפק רב הושעיא ויש אומרים ששאל זאת את רב אסי, האם אדם שהקריב מנחה לשם זבח מנחתו מרצה או לא, וצדדי הספק האם מה שאמר רבי שמעון שמנחה שלא לשמה כשרה, זה רק במחשבה שלא ניכרת, אבל כאן ניכר מתוך מעשיו שלא כמו מחשבתו ולכן המנחה כשרה, וכדעת רבה, או שטעמו של רבי שמעון זה מפני שנאמר בפסוק "וזאת תורת המנחה", ולכן רק החושב במנחה אחת לשם מנחה אחרת היא כשרה. אבל לא עם חושב לשם זבח. וכדעת רבא.

והשיב לו רב אסי שלא הגענו לסוף דעתו של רבי שמעון.

ואומרת הגמרא שרב אסי לא ביאר כרבה שהמנחה כשרה באופן כזה משום קושייתו של אביי על רבה מה ההבדל בין אם חשב לשם קרבן אחר לבין אם חשב לשם בעלים אחר, ולא כרבא שהיא פסולה באופן כזה משום הקושיא שהקשתה הגמרא לעיל שאף בחטאת נאמר "וזאת תורת החטאת", ואף לא כרב אשי שבאופן כזה המנחה אינה מרצה כי חשב על מנחה לשם זבח, כי הוקשתה לו קושיית רב אחא בריה דרבא על רב אשי. מדוע הקומץ חריבה לשם בלולה המנחה כשרה.

במשנה התבאר שאף שכל המנחות שחשב עליהם שלא לשמם כשרות ואינם מרצות, מנחת חוטא ומנחת קנאות שחשב עליהם שלא לשמם פסולות. ודנה הגמרא מדוע מנחות אלו פסולות לגמרי כשהקריבם שלא לשמם.

ואומרת הגמרא שמנחת חוטא נלמדת ממה שחטאת שלא לשמה פסולה, ואף מנחת חוטא נקראת חטאת שנאמר עליה "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא וגו'".

ומנסה הגמרא לומר שלומדים שמנחת קנאות אף היא פסולה שלא לשמה ממנחת חוטא, וכפי שמצינו שלומדים מנחת קנאות ממנחת חוטא לגבי דין אחר, ששנו ברייתא לפני רב נחמן שמנחת קנאות מותרת נדבה כמותר מעות שנשארו מאדם שהפריש מעות לחטאת. ואמר לו רב נחמן שאכן כך הדין, שהרי נאמר במנחת קנאות "מזכרת עון", ונאמר בחטאת "ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה", ולומדי עוון עוון למנחת קנאות מחטאת שאף מנחת קנאות מותרת נדבה, וממילא מבינה הגמרא שלומדים משם אף שמנחת קנאות פסולה אם חשב בה שלא לשמה.

ושואלת הגמרא שאם הלימוד הוא מהמילה "עוון" הרי שגם באשם נאמר עוון, שנאמר בפסוק "ונשא עונו".

ומנסה הגמרא לומר ששם נאמר עווננו ולא עוון, אך דוחה הגמרא שהרי אם המילה היא אותה ממשמעות אין זה משנה אם יש בה שינוי מהמילה המקורית, ואף באופן כזה לומדים גזירה שווה, וכפי שאמר תנא דבי ר' ישמעאל שלומדין גזירה שווא אפילו מהמילים "ושב הכהן" "ובא הכהן" כיון שזו היא שיבה זו היא ביאה.

ועוד מקשה הגמרא שאפילו אם לא כדעת רבי ישמעאל הרי שבחטאת נאמר גם עונו "אם לא יגיד ונשא עונו".

ולכן אומרת הגמרא שאת הגזירה שווה מחטאת למנחת קנאות לומדים רק לגבי זה שמותרת נדבה, ולא לגבי זה שאם חשב עליה שלא לשמה המנחה פסולה, כי נאמר בחטאת "ושחט אותה לחטאת", ומשמע שרק "אותה" וכלומר רק חטאת צריך שישחט לשמה, ואם לא היא פסולה, אבל שאר כל הקדשים בין לשמן בין שלא לשמן כשרים.

ולכן אומרת הגמרא מקור אחר לדין שמנחת חוטא ומנחת קנאות פסולים שלא לשמן, ממה שנאמר בהם. המילה "היא". "מנחת קנאות היא" "

שואלת הגמרא שהרי אף באשם נאמר "אשם הוא", ועונה הגמרא שבאשם המילה "הוא" נאמרה אחרי הקטרת האימורים, וכפי ששנינו בבבלייתא שבאשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורים, וכיון שאם לא הוקטרו אימוריו כשר, וודאי שלא פוסלת בהם מחשבת שלא לשמו.

ושואלת הגמרא אם לא לומדים מהמילה "הוא" באשם שאם שחטו שלא לשמו הוא פסול, למה באמת נאמר הוא באשם, ועונה הגמרא שלומדים מהמילה הוא שנאמרה באשם לדין שאמר דרב הונא בשם רב שאשם שניתק לרעייה, וכלומר שנדחה מהקרבה כגון שהתכפרו בעליו באחר, ושלחו אותו לרעות בשדה עד שיפול בו מום, אם שחטו סתם כשר לשום עולה.

אבל אם לא ניתק לרעייה, והוקרב לשם עולה הוא פסול, כי נאמר בו "הוא" ומשמע שכל זמן שהוא עדיין אשם בהוויתו יהא ואי אפשר להקריב אותו לקרבן אחר.

אמר רב שלא רק מנחת חוטא ומנחת קנאות שקמצן שלא לשמן פסולות, אלא אף מנחת העומר שקמצה שלא לשמה פסולה, הואיל והיא באה להתיר את התבואה ולא התירה, וכן הדין באשם נזיר ואשם מצורע ששחטם שלא לשמם שאף הם פסולים כי באו להכשיר את הנזיר להתחיל מניין ימי טהרה או את המצורע לבא במחנה ולא הכשירו מחמת שהם קרבו שלא לשמן.

עמוד ב'

מקשה הגמרא על רב מהמשנה שאומרת שכל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה, חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות. והמשנה לא מנתה גם את מנחת העומר.

ועונה הגמרא שהמשנה דיברה רק על מנחות שבאות מיחיד, וממילא לא הזכירה את מנחת העומר שבאה מהציבור, וכן המשנה מנתה רק מנחות שבאות בפני עצמם ולא מנחות שבאות בגלל זבח, כמו מנחת העומר. וכן שהמשנה מנתה מנחות שבאות בכל זמן, ולא מנתה מנחות שקבוע להם זמן כמו מנחת העומר שבאה למחרת הפסח.

ומקשה הגמרא על מה שאמר רב שאשם נזיר ומצורע ששחטן שלא לשמן פסולים, ממה ששנינו במשנה בזבחים שכל הזבחים ששחטן שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה חוץ מהפסח ומן החטאת. ולדעת רב הייתה המשנה צריכה לומר אף חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע, כי לדעת רב אף הם פסולים שלא לשמן כי כל מה שבאו זה להכשיר את בעליהם ולא הכשירו.

ועונה הגמרא שמה שהמשנה שם לא הזכירה את האשמות האלו, זה כיון שיש אשמות שכן כשרים שלא לשמן, כמו אשם גזילות ואשם מעילות, שהם באים לכפרה, וכשרים שלא לשמן.

ושואלת הגמרא מדוע באמת האשמות האלו כשרים, הרי כמו שאשם נזיר ומצורע באו להכשיר ואם חשב עליהם שלא לשמן הם לא הכשירו ולכן לדעת רב הם פסולים, כך גם אשם גזילות ומעילות באו לכפר, ואם חשב עליהם שלא לשמן הם לא כיפרו ומדוע הם כשרים.

וביאר ר' ירמיה שיש חילוק בין מכפרים למכשירים, וכפי שחילק הכתוב ביניהם, שקרבנות שמכפרים יש מהם שקרבים אפילו לאחר מיתת בעליהם, אבל קרבנות שמכשירים אין בהם קרבן אחד שקרב לאחר מיתת בעליהם.

וכפי ששנינו במשנה שאשה יולדת חייבת חטאת ועולה, והחטאת היא להכשירה לאכול בקדשים, ועולתה היא לכפר, ואם הביאה חטאתה ומתה לפני שהביאה את עולתה יקריבו היורשים את עולתה, אבל אם הביאה את עולתה ומתה לא יקריבו היורשים את חטאתה.

הקשה ר' יהודה בריה דר' שמעון בן פזי על ר' ירמיה שהרי מצינו אף קרבנות שמכשירים שקרבים לאחר מיתתה, שהרי שנינו במשנה שנזיר שנטמא והפריש מעות לקורבנות נזירותו אסור להנות מהם, אבל אין בהם מעילה מהתורה כי אפשר להביא מכולם שלמים שהם ממון הדיוט. ואם המפריש מת והשאיר את המעות האלו, אם היו סתומים וכלומר שלא חילק כל אחד לקרבן אחר מקרבנות הנזירות, ילכו לנדבה, ואם חילק כבר מפירש איזה חלק מהמעות ילך לחטאת ואיזה לעולה ואיזה לשלמים, ואחר כך מת.

המעוות שפירש שהם לחטאת, יוליך לים המלח להשמידם, ולא נהנין ולא מועלים מהם. והמעוות שפירש לעולה יביא בהן עולה, ומועלים בהן, כי זה ממון גבוה. ומהמעוות של השלמים יביא בהן שלמים, אבל הם יאכלו רק ליום אחד, ואינם טעונים לחם.

ולמעשה רואים במשנה שיקריבו מהמעוות של העולה והשלמים קרבנות, ואפילו שהמעוות האלו מכשירות את הנזיר להתחיל נזירות טהרה.

ותירץ רב פפא שמה שאמר ר' ירמיה שלא מצינו קרבן שמכשיר ובא לאחר מיתה זה רק קרבן שתמיד בא להכשיר, אבל כאן אין קבועה הכשרת הקרבנות הללו ולא תמיד הם מכשירים את הנזיר להתחיל את נזירות הטהרה, כי הדין הוא שאם הנזיר גילח אחרי שהקריב אחד משלושת הקרבנות האלו יצא, ויכול להתחיל את נזירות הטהרה, וממילא אין כאן קביעות להכשירו דווקא בקרבנות האלו.